

Apžvalga

Arnoldas Piročkinas. **Jonas Jablonskis: gyvenimas ir darbai.**
Vilnius: Versmė, 2025. 582 p.

Išėjo Arnoldo Piročkino veikalo apie Joną Jablonskį antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Knyga išaugo iš kone prieš 50 metų išleistų dviejų knygų: „Prie bendrinės kalbos ištakų“ (1977) ir „Jonas Jablonskis – bendrinės kalbos puoselėtojas“ (1978). Tai archyvų ir senosios periodikos mėdžiaga kruopščiai dokumentuota studija apie vieną iškiliausių lietuvių kalbininkų. Kaip pratarinėje rašo autorius, veikalą pakartotinai išleisti reikėjo, „kad būtų atgaivintas dabartinei kartai ano tolimo meto Lietuvos dvasinis gyvenimas“. Antrasis leidimas pildytas vėlesnių autoriaus

darbų apie Jablonskį duomenimis, atsisakyta sovietų valdžios primestų reikalavimų.

Tai nėra knyga vien apie žymųjį lietuvių kalbininką, bet ir knyga apie jo gyventą laiką ir aplinką, apie inteligentų tarpusavio santykius, požiūrį į kalbą ir jos tvarkybą, į tikėjimą ir Bažnyčią, apie kultūrines ir ekonomines ano meto gyvenimo sąlygas. Pats autorius taikliai ją laikė „spaudos draudimo laikų lietuvių būklės kvintesencija“. Sovietiniais laikais toks platus žvilgsnis į carinę Rusiją ir nepriklausomą Lietuvą buvo retenybė. To meto skaitytojui šis veikalas buvo gyvas Lietuvos

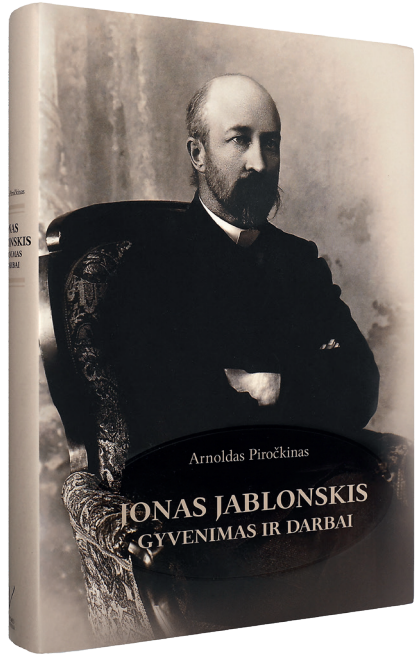
praeities atspindys, tikra Lietuvos gyvenimo enciklopedija.

Štai kad ir p. 223–224 skelbiama Jablonskio užrašų knygelėje pieštuku surašyta 1902 m. kelionės iš Žeimelio per Šiaulius, Viekšnius į Alsėdžius finansinė apyskaita. Iš jos sužinome ne tik tai, kiek tuo metu kainavo traukinio bilietas, vežėjo ir nešėjo paslaugos, bet ir viešbutis Šiauliuose, nakvynė Viekšniuose, notaro ir kirpėjo paslaugos, vakarienė, arbata, duona (matyt, kepalas), dešros, peilis, pašto ženklai, tabakas, laikrodis ir net sagos. Tokios smulkmenos leidžia geriau suvokti laiką, kai Lietuva buvo Rusijos sudėtyje, ir Jablonskio būdą bei buitį.

Toks požiūris daug pasako ir apie veikalo autorių: kaip jis suvokė žmogaus gyvenimo visumą ir jo darbų vertę. Jablonskio darbai aptariami pagal jų pasirodymo laiką ir įpinami į autoriaus gyvenimo vagą. Rašydamas apie Jablonskio veikalus, Piročkinas paprastai nurodo jų teorinius pagrindus, šaltinius, aptaria mokslinę vertę ir poveikį. Tai galėjo padaryti tik plataus akiračio kalbininkas, daugelį metų kruopščiai tyręs Jablonskio gyvenimą ir darbus.

Iš po spalvingo Jablonskio viešojo gyvenimo vis prasimuša skurdas ir sveikatos negalia. Juk, tarkim, net ir Vokietijoje, Bad Elsteryje, Jablonskiai ilsėjosi pas gerą pažįstamą, žmonos draugę, Mari Šulciene – tai leido kurorte verstis pigiau. Pinigų visada trūko, o šeimoje augo penki vaikai. Skurdas lėmė ne vieną Jablonskio gyvenimo pasirinkimą. O štai jo žmonos Konstancijos Sketerytės-Jablonskienės paveikslui knygoje, deja, skirta visai mažai vietos.

Pristatomoji monografija nėra vien pražuvusios praeities paminklas. Jablonskio darbai nepraranda svarbos ir šiandien. Jais remiamasi, norminant bendrinę kalbą, į juos atsižvelgiama, nagrinėjant lietuvių kalbos morfologiją ir sintaksę, žodyną, tartį ir rašybą.



Knygoje skelbiama per 100 nuotraukų. Jos ne tik pajvairina skaitymą, puošia knygą, bet ir gyvena savarankišką gyvenimą: atspindi to meto žmones, jų būtį ir buitį. Todėl norėčiau dar kartą padėkoti visiems nuotraukų savininkams: be geranoriško muziejų, bibliotekų ir privačių savininkų požiūrio knyga nebūtų tokia patraukli ir turininga.

Pristatomoji knyga turi net tris pratarmes. Pirmąją parašė Jablonskio vaikaitis Vytautas Landsbergis. Joje rasime įdomių apibendrinimų ir Jablonskio gyvenimo išvalgų. Knygos redaktoriai savo žodyje pristato autorių, jo veiklą ir redagavimo nuostatas. Pagaliau, pats autorius pratarmėje aptaria veikalo rašymo aplinkybes ir antrosios jo laidos rengimą.

Knygai leisti buvo surengta rinkliava. Didžiumą lėšų paaukojo geras Arnoldo Piročkino bičiulis Vitas Labutis, „Versmės“ leidyklos vadovas Petras Jonušas ir Vytautas Landsbergis. Prisidėjo ir Jūrbarko, kurio garbės pilietis Piročkinas buvo, savivaldybė, ir būrys

kalbininkų, jo bendradarbių ir mokinių. Labai ačiū visiems aukotojams – be jūsų pagalbos knyga tiesiog nebūtų pasirodžiusi.

Liepos 24 d. knyga buvo pristatyta Jurbarkė – mieste, kurį Piročkinas taip mėgo, kurio apylinkėse yra jo gimtasis Pășvenčio kaimas. Jurbarko bibliotekoje jau veikia memorialinis Piročkinio darbo kambarys, į kurį iš Vilniaus perkelta profesoriaus asmeninė biblioteka, rašomasis stalas, etažerė, spausdinimo mašinėlė,

stalinė lempa ir kiti daiktai. Jaukiose Jurbarko evangelikų liuteronų kapinaitėse, šalia žmonos, Profesorius ir ilsisi.

Arnoldo Piročkinio monografijoje aprašytas Jablonskio gyvenimas ir darbai. Siekiant, kad knyga būtų prieinama didesniai skaitytojų būriui, ją vertėtų paskelbti ir internete. O kas imsis kito didelio, reikšmingo ne tik mūsų kalbotyrai, o ir visai kultūrai darbo – parengti ir išleisti akademinis Jablonskio raštus?

ARTŪRAS JUDŽENTIS